

Ewaluacja
Krótki poradnik
dla administracji publicznej

Ewaluacja. Krótki poradnik dla administracji publicznej.

Materiał opracowany na podstawie:

S. Bienias, T. Kupiec, P. Strzęboszewski (red.), 2024, *Poradnik ewaluacji dla administracji publicznej*, Warszawa, Ministerstwo Funduszy i Polityki Regionalnej.

ISBN dla wersji skróconej: 978-83-7610-738-7
Warszawa 2024

Wydawca: Ministerstwo Funduszy i Polityki Regionalnej
Ul. Wspólna 2/4
00-926 Warszawa
www.mfipr.gov.pl
www.ewaluacja.gov.pl
www.funduszeuropejskie.gov.pl
Departament Strategii
Krajowa Jednostka Ewaluacji

Tel. 22 273 76 00, 22 273 76 01

Fax: 22 273 89 08

Email: ewaluacja@mfipr.gov.pl

Email: sekretariatDSR@mfipr.gov.pl

Egzemplarz bezpłatny

Wstęp

Niniejsze opracowanie służy zapoznaniu z tematyką ewaluacji osób dopiero zaczynających przygodę z tym zagadnieniem. Jest to skrócona wersja poradnika dla administracji publicznej opracowanego z udziałem przedstawicieli środowiska branżowego i akademickiego na zlecenie Krajowej Jednostki Ewaluacji.

Przedstawiamy w nim podstawowe informacje na temat ewaluacji – czym ona jest, po co i jak, jakimi metodami, ją realizować. Do tej pory praktyka ewaluacji rozwijała się dynamicznie tylko w wybranych obszarach działań publicznych, w tym szczególnie w zakresie interwencji współfinansowanych ze środków unijnych. Tymczasem nowelizacja Ustawy o Zasadach Prowadzenia Polityki Rozwoju z dnia 15.07.2020 r. nakłada na jednostki administracji publicznej przygotowujące dokumenty strategiczne obowiązek zrealizowania ewaluacji ex ante dla wszystkich strategii rozwoju. Dotyczy to dokumentów zarówno na poziomie kraju jak i województw, gmin, oraz strategii rozwoju ponadlokalnego. Obligatoryjna jest także ewaluacja ex post dla dużych wieloletnich programów oraz innych wybranych kategorii programów pomocowych i rozwojowych. Do tej pory ewaluacje strategii były wykonywane dość rzadko, szczególnie na niższych poziomach zarządzania, niż kraj i województwo.

W związku z powyższym mamy nadzieję, że niniejsze opracowanie będzie szczególnie użyteczne dla urzędników odpowiedzialnych za realizację właśnie tego ostatniego wymogu, tj. ewaluacji strategii. Z racji na dość syntetyczny charakter materiału ten służyć może tylko i wyłącznie jako wprowadzenie do tematu. Osoby chcące pogłębić swoją wiedzę zapraszamy do lektury pełnej wersji poradnika dostępnej na stronie ewaluacja.gov.pl.

Czym jest ewaluacja?

Ewaluacja to usystematyzowane badanie, którego zadaniem jest oszacowanie jakości i wartości procesu oraz efektów wdrażania danej interwencji. Na gruncie analiz polityk publicznych przez interwencje rozumie się różnego rodzaju projekty, programy lub strategie zaprojektowane i realizowane przez, lub przy wsparciu administracji publicznej. W tym celu używa się zróżnicowanych metod, w ramach których zbiera się dane, analizuje je i prezentuje wyniki tych analiz.

Rola ewaluacji we wdrażaniu interwencji publicznej.

Ewaluacja może i powinna pełnić istotną rolę w procesach tworzenia, realizacji i podsumowywania interwencji publicznych. Do funkcji ewaluacji należą:

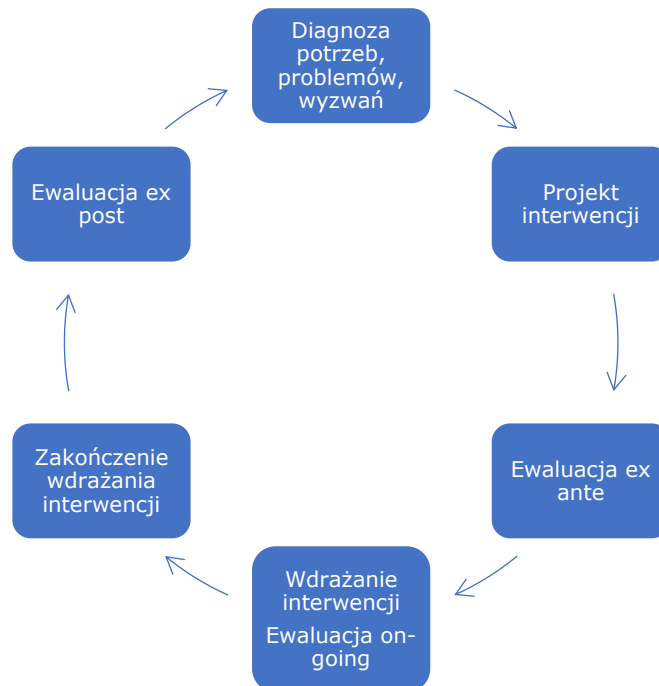
- poprawa efektywności danej interwencji;
- określenie poziomu realizacji celów, wykorzystania środków i oddziaływania samej interwencji;
- usprawnienie wdrażania i jakości interwencji;
- poszerzenie ogólnej bazy wiedzy;
- zwiększenie potencjału (tj. umiejętności i wiedzy) uczestników interwencji (w tym ludzi, instytucji etc.);
- budowanie poczucia współodpowiedzialności za wdrażanie interwencji.

Ewaluacje realizowane są na różnych etapach prowadzenia interwencji publicznej. W tym kontekście wyróżniamy badania:

- Ex ante – skupiające się na weryfikacji trafności i spójności przygotowanej do wdrożenia interwencji (a zatem uruchamiane zazwyczaj jeszcze przed rozpoczęciem jej realizacji);

- On-going – realizowane w trakcie wdrażania interwencji, obejmujące zazwyczaj węższy zakres tematyczny i skupiające się na wybranych problemach i zagadnieniach. Odpowiadają na pojawiające się w toku wdrażania potrzeby informacyjne;
- Ex post – realizowane po zakończeniu interwencji.

Rysunek 1. Ewaluacja w cyklu wdrażania interwencji publicznej.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: Górniak J. (2007). „Ewaluacja w cyklu polityk publicznych”, w: S. Mazur (red.), Ewaluacja funduszy strukturalnych – perspektywa regionalna, Kraków: UE Katowice, MSAP, 11-28 oraz Olejniczak K. (2010). „Mechanizm i narzędzia racjonalizacji prorozwojowych działań publicznych”, w: Tucholska A. (red.), Europejskie wyzwania dla Polski i jej regionów, Warszawa: Ministerstwo Rozwoju Regionalnego, 302-325.)

Ewaluacja oparta na teorii

Jednym z podstawowych planów badawczych stosowanych w ewaluacji jest tzw. ewaluacja oparta na teorii (ang. Theory Based Evaluation - TBE). Podejście to polega na tym, że badacze przystępując do realizacji ewaluacji starają się odtworzyć, a w kolejnych krokach również ocenić, teorię badanej interwencji. Konstrukcja badania, dobór metod i technik podporządkowany jest temu celowi. Przez teorię interwencji rozumie się zestaw założeń pokazujących, jak planowane działania adresują zidentyfikowany problem i prowadzą do pożądaných efektów.

Ten typ ewaluacji pozwala ustalić nie tylko, czy dana interwencja działa, ale także dlaczego działa. Innymi słowy dowiadujemy się nie tylko co zostało osiągnięte, ale też w jaki sposób. Wiedza ta pozwala zrozumieć mechanizm działania bieżących interwencji i lepsze planowanie przyszłych. Z perspektywy ewaluatora znajomość teorii badanej interwencji pozwala na stawianie trafnych pytań, dobór odpowiednich metod i źródeł danych. Weryfikacja zastosowanej teorii pozwala na ustalenie i ocenę działających oraz nie działających elementów. W przypadku ewaluacji zewnętrznej ustalenie podstawowych założeń teorii interwencji pozwala trafnie określić oczekiwania zamawiającego

względem ewaluacji i zewnętrznego wykonawcy. (tj. ustalić główne cele, pytania oraz metody badawcze).

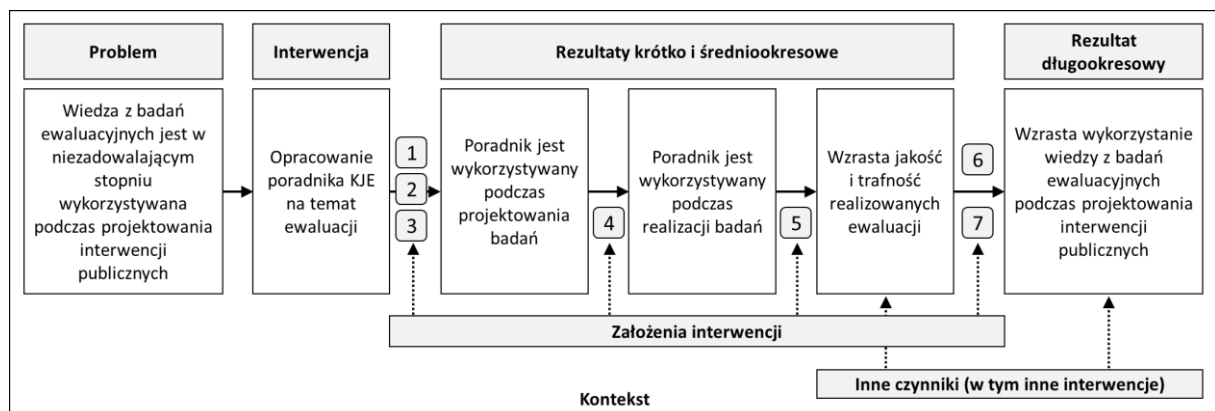
Weryfikacja zastosowanej teorii pozwala na ustalenie i ocenę działających oraz nie działających elementów.

Jak odtworzyć teorię interwencji?

W celu odtworzenia teorii interwencji najpierw należy zapoznać się z dokumentacją interwencji, ale także z literaturą przedmiotu na dany temat i wcześniejszymi badaniami w tym obszarze. W drugiej fazie następuje konsultacja teorii z kluczowymi interesariuszami danej interwencji, w tym przedstawicielami administracji odpowiedzialnymi za jej wdrażanie, a także z osobami mającymi bezpośredni kontakt z odbiorcami wsparcia. W rezultacie otrzymamy kompleksowy opis teorii interwencji, który łączy działania z pożądanymi rezultatami.

Poniższy schemat pokazuje cykl tworzenia teorii interwencji na przykładzie opracowywania poradnika ewaluacji.

Rysunek 2. Schemat logiczny interwencji polegającej na opracowaniu poradnika ewaluacji.

Źródło: Opracowanie własne.

Schemat ten nie stanowi kompletnego opisu teorii interwencji. W praktyce skuteczność przedsięwzięcia będzie zależała od spełnienia wielu założeń, w tym uruchomienia odpowiednich mechanizmów. Zostały one oznaczone numerami przy poszczególnych strzałkach. W szczególności materializacja przedstawionego ciągu przyczynowego będzie od następujących kwestii:

1. Odbiorcy dowiedzą się o niniejszym poradniku.
2. Odbiorcy faktycznie zapoznają się z jego treścią, a ewaluatorzy dodatkowo zapoznają się z literaturą uzupełniającą.
3. Poradnik musi posiadać walory zarówno jakościowe oraz związane z przekazywaną treścią (walor praktyczny).
4. Zewnętrzni ewaluatorzy, zakontraktowani do realizacji, posiadają odpowiednie zasoby i potencjał oraz są odpowiednio zmotywowani, by stosować się do zaleceń wynikających z poradnika.
5. Wdrożenie prezentowanych w poradniku rozwiązań, aby było możliwe, wymaga różnorodnych środków. Nawet najlepszy poradnik nie zastąpi doświadczonego ewaluatora, a bez odpowiednich, często kosztownych danych części analiz wykonać się nie da.
6. Istnieją założenia dotyczące samego mechanizmu wykorzystania wyników badań przez instytucje i osoby odpowiedzialne za projektowanie interwencji. Wiąże się z tym rozwijana od wielu lat koncepcja brokera oraz brokeringu wiedzy. Jest to złożona teoria wychodząca poza

proces upowszechniania wyników z danego badania ewaluacyjnego. Obejmuje ona m.in. takie kwestie jak odpowiednio wczesne włączenie odbiorców wyników w proces projektowania badań (identyfikację potrzeb wiedzy), budowanie relacji między producentami i odbiorcami wiedzy, czy też budowę szeroko rozumianej kultury polityk publicznych opartych na dowodach. Kluczowym elementem tej teorii są również uwarunkowania wpływające na proces podejmowania decyzji w danej organizacji.

7. W danej instytucji musi być wystarczający potencjał do wdrożenia wyników ewaluacji. Proponowane przez ewaluatorów rozwiązania muszą być więc w zasięgu możliwości prawnych, organizacyjnych i finansowych danej organizacji.

W trakcie odtwarzania teorii interwencji należy bezpośrednio powiązać ją z analizą kontekstu oraz obszarów możliwego zróżnicowania efektów (np. w wymiarze wspartych podgrup, miejsc realizacji lub czasu implementacji programu). Jest to istotne w trakcie kolejnego kroku, czyli zdefiniowaniu szczegółowych parametrów badania, w tym tworzenia narzędzi badawczych oraz doboru prób badawczych, które wykorzystane zostaną w fazie weryfikacji przedmiotowej teorii. Odtwarzając teorię należy także zwrócić uwagę na inne czynniki wpływające na oczekiwane rezultaty np. inne interwencje. Niezależnie od skali badania naszym celem jest znalezienie odpowiedzi na pytanie - czy interwencja działa oraz dlaczego, dla kogo i w jakich okolicznościach.

Co jest potrzebne, aby przeprowadzić ewaluację i w jaki sposób możemy ją realizować?

Planowanie badania to wybór ekonomiczny, który powinien prowadzić do uzyskania racjonalnej równowagi pomiędzy potrzebami informacyjnymi (które na ogół są duże) i zasobami (które na ogół są ograniczone). Wymaga to nierzadko podjęcia decyzji na czym się skoncentrować w badaniu, a z czego zrezygnować.

Z perspektywy organizacji procesu ewaluacja może być realizowana w trzech formach – wewnętrznej, zewnętrznej lub hybrydowej. W ramach tej ostatniej część zadań realizowana jest przez zespół wewnętrzny, a część zlecana na zewnątrz.

Każdy z wymienionych form posiada swoje zalety i wady. Ewaluacja zewnętrzna jest najbardziej kosztowna, szczególnie w perspektywie długookresowej (zarazem najbardziej czasochłonna z punktu widzenia zaangażowania pracowników naszej instytucji). Niemniej, w jej wypadku mamy szansę zatrudnić do realizacji wyspecjalizowany, dopasowany do badanej interwencji zespół ewaluatorów. Badanie realizowane w ten sposób będzie szczególnie użyteczne, gdy dotyczy analiz strategicznych, obejmujących złożony zakres przedmiotowy i rozbudowaną problematykę (np. ewaluacje strategii ogólnopolskich lub sektorowych; badania kwestii horyzontalnych lub zakresów dot. kilku interwencji). Ewaluacja wewnętrzna, choć jest istotnym obciążeniem zasobów kadrowych, wiąże się jednocześnie z podniesieniem kompetencji badawczo-analitycznych osób uczestniczących w niej.

Niezależnie od wybranego sposobu realizacji ewaluacji musimy posiadać pewne zasoby.

Najważniejsze z nich to:

- kompetencje - wiedza i umiejętności pracowników instytucji odpowiedzialnych za badanie oraz ew. zewnętrznych ekspertów;
- źródła wiedzy – dane oraz informatorzy, tj. osoby mogące udzielić odpowiedzi na interesujące nas pytania;
- czas – odpowiednia ilość czasu niezbędna do realizacji projektu w jednym z wariantów;
- zaplecze organizacyjno-techniczne – infrastruktura informatyczna, programy i licencje.

Realizacja ewaluacji krok po kroku

Proces ewaluacji to sekwencja względnie powtarzalnych działań i decyzji – od identyfikacji potrzeby informacyjnej, którą chcemy zaspokoić, do wykorzystania wyników badania. W niniejszym opracowaniu proces ten przedstawiamy jako 10 następujących po sobie kroków.

Krok 1: Zrozumienie potrzeb i podjęcie decyzji o realizacji ewaluacji

Przed wszystkim należy postawić sobie pytanie czemu na służyć ewaluacja? Dlaczego ją przeprowadzamy? Dla kogo? Kto będzie odbiorcą wyników? Ważne jest także zrozumienie potrzeb i motywacji odbiorców ewaluowanej interwencji.

Przyczynkiem do ewaluacji może być też wymóg prawny (ale ten również można interpretować, jako sformalizowaną wcześniej przez prawodawcę potrzebę wiedzy). Potrzeby informacyjne nie istnieją w próżni, tzn. są potrzebami konkretnych odbiorców. W związku z tym identyfikacja potrzeb jest równoznaczna z koniecznością ustalenia użytkowników i odbiorców ewaluacji. Tych – jak przekonujemy w następnych rozdziałach – warto angażować w proces ewaluacji od samego początku (np. tworząc grupę sterującą ewaluacją).”Krok 2: Definiujemy cel badania, stawiamy pytania badawcze oraz określamy zakres ewaluacji

Opisane w pierwszym kroku działania na rzecz identyfikacji potrzeb informacyjnych są punktem wyjścia do określenia celów, kryteriów i pytań badawczych. Określając je powinniśmy mieć również w pamięci naszą wiedzę na temat teorii badanej interwencji.

Powszechną praktyką jest określenie jednego celu głównego i kilku szczegółowych operacjonalizujących cel główny.

Kolejnym krokiem jest określenie pytań badawczych. Służą one uszczegółowieniu i operacjonalizacji celów ewaluacji. Muszą bezpośrednio wiązać się z celem ewaluacji i być bardzo precyzyjne. Powinny także mieścić się w ramach określonego zakresu badania i kryteriów ewaluacyjnych. Nie należy tworzyć zbyt wielu pytań (przeważnie przyjmuje się, że użycie między 5 a 7 pytań jest dobrym rozwiązaniem).

W zależności od momentu realizacji badania (przed, po, w trakcie realizacji interwencji) pytania zadajemy odnosząc się do różnych kwestii. Pytania powinny być:

- na odpowiednim poziomie szczegółowości;
- zrozumiałe - mając na uwadze ten aspekt warto unikać pytań zbyt długich; nie do końca trafnym rozwiązaniem jest również stosowanie negacji w pytaniu;
- dotyczyć tylko jednej kwestii naraz - częstym grzechem osób zlecających badanie jest ujmowanie kilku wątków w jednym pytaniu (zwróćmy uwagę na słowa 'lub', 'albo');
- wolne od sugestii w zakresie pożądanego odpowiedzi;
- uporządkowane i spójne wewnętrznie – pytania powinny być ułożone w odpowiedniej kolejności, w miarę możliwości być komplementarne względem siebie, a na pewno nie dublować swoich zakresów.

Następnie należy ustalić zakresy badania oraz kryteria ewaluacyjne. W kontekście zakresów musimy ustalić:

- Co będziemy badać (zakres przedmiotowy – czyli np. jaką strategię, jaki program)?
- Kogo będziemy badać (zakres podmiotowy – czyli np. z kim będziemy przeprowadzać wywiady)?

- Jaki okres nas interesuje (zakres czasowy – zazwyczaj konieczne jest ustalenie punktu granicznego, po którym nie będziemy już sięgać po nowsze dane)?
- Jakie ujęcie terytorialne nas interesuje (zakres terytorialny – czy badanie będzie ograniczone do wybranych terytoriów; czy wyniki mają być przedstawione w jakiś specyficznych ujęciach)?

Kolejnym elementem będą kryteria. Na gruncie ewaluacji pod tym pojęciem rozumiemy określenie kierunku i kontekstu, w jakim będziemy badać daną interwencję. W literaturze opisanych jest wiele kryteriów znajdujących zastosowanie dla badań ewaluacyjnych. Poniżej wskazujemy najbardziej rozpowszechnione kryteria w obszarze ewaluacji polityk w Polsce. Są to:

- trafność – czyli ocena adekwatności planowanych działań do uprzednio określonych potrzeb;
- skuteczność – czyli ocena na ile zostały zrealizowane zakładane cele;
- efektywność – czyli ocena jaki był stosunek kosztów do efektów;
- użyteczność – czyli adekwatność osiągniętych efektów do potrzeb;
- wpływ – ustalenie i ocena skali efektów występujących po interwencji, w tym również pośrednich i niezakładanych pierwotnie rezultatów;
- trwałość – czyli ocena trwałości osiągniętych efektów.

Na końcu pozostaje nam sformułowanie pytań badawczych

Krok 3: Określamy sposób realizacji badania

Poprzednie kroki są uniwersalne, tzn. są konieczne do zrealizowania zarówno w sytuacji, w której realizujemy badanie siłami własnymi, korzystamy z zewnętrznego wykonawcy lub stosujemy wariant hybrydowy realizacji. Po ich przeprowadzeniu musimy dokonać wyboru, co do formy przeprowadzenia ewaluacji. Będzie to warunkować nasze dalsze działania.

W przypadku dysponowania odpowiednimi kompetencjami możemy zdecydować się na realizację ewaluacji wewnętrznej. Zwalnia nas to z wielu procedur koniecznych do przeprowadzenia w przypadku chęci zaangażowania zewnętrznych wykonawców. Bez względu na wybór formy ewaluacji na tym etapie naszym zadaniem jest opracowanie metodyki realizacji badania.

W przypadku badania wewnętrznego oznacza to prace bezpośrednio nad koncepcją badania (raportem metodologicznym), tj. dokumentem, który zawiera z jednej strony informacje ustalone na poprzednich etapach prac nad badaniem (cele, kryteria, pytania itp.), z drugiej zaś strony ujmuje również wskazania dotyczące metod i technik, które mamy zamiar zastosować w celu realizacji badania.

W przypadku badania zewnętrznego droga do opracowania raportu metodycznego jest dłuższa. W pierwszej kolejności opracowujemy dokumentację niezbędną do wyboru zewnętrznego wykonawcy. W ramach tej dokumentacji możemy, o ile to jest wskazane z punktu widzenia jakości badania i osiągnięcia jego celów, także ująć przynajmniej nasze podstawowe oczekiwania względem metodyki realizacji badania. Zostanie ona doprecyzowana na późniejszym etapie, ale ramowe warunki mogą zostać ustalone na tym etapie nawet jeśli decydujemy się na wariant ewaluacji zewnętrznej.

Poniżej prezentujemy kryteria, jakimi należy się kierować przy wyborze metodyki.

- Typy potrzebnych danych i ich dostępność – przede wszystkim należy ustalić czy potrzebne są dane ilościowe, czy też jakościowe. Determinuje to wybór metod. Następnie warto sobie odpowiedzieć na pytanie czy jakieś dane już są (dane zastane),

bądź też musimy je wygenerować w toku badania (dane pierwotne). Szczególnie w przypadku istniejących informacji może to nie tylko pomóc zaoszczędzić czas, ale również fundusze.

- Dostępne zasoby – musimy odpowiedzieć sobie na pytanie, czy dysponujemy niezbędnymi zasobami. Chodzi tu nie tylko o budżet, ale także czas i zaplecze eksperckie. W przypadku mniejszego budżetu warto dokonać przeglądu metod i wybrać te mniej kosztowne. Może być to np. zastąpienie ankiety telefonicznej metodą CAWI, co zmniejszy cenę z racji wykluczenia ankietera z procesu badania. Planując trzeba także zarezerwować odpowiednią ilość czasu na dane działania. Przykładem może być tutaj wspomniane CAWI. Nawet mimo, że teoretycznie szybciej docieramy do respondenta (wszyscy mogą otrzymać link w tym samym momencie) to trzeba zapewnić czas na wypełnienie ankiet. Nie można oczekiwać, że w kilka dni zbierzemy zadowalającą pulę danych.
- Dostęp do osób badanych – ważne jest określenie dostępności potencjalnych respondentów oraz ścieżek dostępu do nich. Po pierwsze, określając interwencję, która będzie podlegać ewaluacji planujemy czy będzie dotyczyć regionu (np. województwo), czy poziomu krajowego, albo międzynarodowego. Następnie definiujemy kto dokładnie pasuje do profilu respondenta (kto jest odbiorcą badanego działania). Ostatnim, ale bardzo istotnym elementem, jest określenie wspomnianych ścieżek dostępu. Możliwa jest sytuacja, w której badani będą stykać się z jakąś formą wykluczenia komunikacyjnego. Może to dotyczyć wszystkiego, od kwestii infrastrukturalnych, aż do tak zwanego wykluczenia cyfrowego. Ten wątek łączy się poniekąd z kosztami. W przypadku osób o ograniczonym dostępie do mediów może być konieczność wysłania badaczy w teren.
- Etyka w realizacji metodyki – ostatnia, ale jakże ważna kwestia. Poszanowanie praw i godności badanych powinien przyświecać nam zarówno przy projektowaniu badania, jak i przeprowadzaniu go. Jednym z podstawowych wyrazów tego jest zachowanie poufności wyników i anonimowości. Nie powinno być możliwości zidentyfikowania odpowiedzi i powiązania ich z konkretnym respondentem. Dotyczy to szczególnie tematów, których publiczne poruszanie może wywoływać dyskomfort (np. kwestie wstydliwe). Jednocześnie warto na etapie planowania zapewnić rozmówcy odpowiednie warunki, czyli np. ankietę na żywo zastąpić ankietą online, aby obecność badacza nie wpływała na jego odpowiedzi. Na etapie tworzenia raportu należy zadbać o wspomniany brak identyfikacji odpowiedzi z ich autorem. Trzeba być na to szczególnie wyczulonym. Na przykład badając opinię mieszkańców wsi nie możemy w przytaczanych wynikach napisać „według opinii sołtysa...”, ponieważ sołtys jest jeden i od razu wszyscy będą wiedzieli o kogo chodzi. Dotyczy to także mniej oczywistych przykładów. Temu etapowi warto poświęcić trochę refleksji.

Krok 4: Określamy zasoby niezbędne do realizacji badania

Gdy już określiliśmy cel ewaluacji, posiadamy konkretne pytania i metodykę ewaluacji to należy przejść do istotnego punktu jakim są posiadane zasoby. Należy pamiętać, że każde działanie badawcze ma swój koszt. W przypadku ewaluacji wewnętrznych są to pensje i kupowany za nie czas naszych pracowników. W przypadku ewaluacji zewnętrznych każdy element badania również może zostać przeliczone na określony koszt finansowy. Bez odpowiednich zasobów nie zrealizujemy satysfakcjonującego jakościowo badania.

Jednocześnie warto zauważyć, że nawet niewielki budżet może przynieść miarodajne wyniki, o ile badanie zostanie odpowiednio zaprojektowane. Być może należy zrezygnować z kilku wątków, bądź technik, a skupić się bardziej szczegółowo na innych. Możliwość oszczędności tworzy również wybór odpowiednich technik lub planów badawczych

Krok 5: Ustalamy harmonogram badania

Niezbędnym elementem jest określenie harmonogramu prac. Warto zawrzeć go w Opisie Przedmiotu Zamówienia lub w koncepcji badania opracowywanej na potrzeby ewaluacji wewnętrznej. Powinien zawierać nie tylko termin ukończenia badania, lecz także zamknięcie kluczowych etapów. W związku z ryzykiem opóźnienia, w harmonogramie poleca się posługiwanie się liczbami dni i tygodni od momentu zawarcia umowy. Określenie sztywnych, z góry założonych dat w kalendarzu może doprowadzić do sytuacji, w których zaplanowane działania nie będą mogły być rzetelnie zrealizowane.

Warto zorganizować wszystko czasowo tak, aby Raport Końcowy (RK) trafił do rąk zleceniodawcy przynajmniej 4 tygodnie przed terminem złożenia jego wersji ostatecznej. Pozwoli to na przeanalizowanie go oraz ewentualną informację zwrotną dla wykonawcy i uwzględnienie zawartych w niej uwag.

Krok 6: Przygotowujemy i przeprowadzamy zamówienie na ewaluację

Ten krok jest realizowany wyłącznie w przypadku ewaluacji zewnętrznej lub hybrydowej. Istotną dla niego kwestią jest źródło finansowania. Wiązą się z nim zasady i przepisy określające wydawanie środków. W praktyce realizacji badań ewaluacyjnych w Polsce jednym z najważniejszych aktów prawnych jest ustawa Prawo Zamówień Publicznych, której Art.2 ust.1 określa, że w sytuacji przekroczenia kosztu 130 tysięcy PLN netto, przy realizacji badania musimy zastosować PZP. Kolejnym elementem, który na bazie PZP może wpływać na nasze działania jest tzw. próg unijny. Jego kwota jest zmienna w czasie, a określają ją konkretne akty unijne.

Nim wybierzemy konkretnego wykonawcę należy przygotować następujące dokumenty:

1. Kalkulację kosztów (wycenę) – na potrzeby postępowanie w ramach PZP należy stworzyć oficjalny dokument. Szacowanie nie może powstać wcześniej, niż trzy miesiące przed planowanym działaniem. Dane do szacowania pozyskiwane są w różny sposób. Można bazować na swojej wiedzy na temat kosztów uprzednio realizowanych projektów, stosowane jest formułowanie zapytań do potencjalnych wykonawców (mailowo, poprzez stronę www) lub, w niektórych przypadkach bezpośredni kontakt i rozmowa z ww.
2. Opis przedmiotu zamówienia (OPZ) – to najważniejszy dokument tworzony w celu realizacji ewaluacji. Zawiera on opis badania, o którym pisaliśmy wcześniej. Zazwyczaj składają się na niego następujące elementy:
 - uzasadnienie realizacji ewaluacji,
 - zakres badania,
 - cele badania,
 - kryteria ewaluacyjne,
 - pytania ewaluacyjne,
 - sposób realizacji ewaluacji,
 - harmonogram,
 - wymogi względem produktów końcowych ewaluacji.
3. Specyfikację warunków zamówienia, a w niej kryteria wyboru wykonawcy.
4. Projektowane postanowienia umowy.

Wybór wykonawcy odbywa się w oparciu o kryteria formalne - dotyczące wiedzy i doświadczenia wykonawcy oraz jakościowe (merytoryczne) dotyczące zawartości oferty, czyli koncepcji badania, metodyki i sposobu realizacji badania.

Kryteria merytoryczne najczęściej koncentrują się na adekwatności i innowacyjności podejścia badawczego z perspektywy celu badania i pytań badawczych. Ponadto, znaczenie ma dobór technik badawczych na poszczególnych etapach, dobór próby, metody radzenia sobie z zakłóceniami w toku badania (np. brakiem dostępu do jakichś danych).

Istotnym kryterium wyboru oferty jest cena. Cena badania nie powinna być jednak kryterium dominującym i stanowić więcej niż 50 % wagi oceny. Dominującym kryterium, w większości przypadków, powinna być jakość oferty. Proporcje (między jakością a ceną) zmieniają się głównie w zależności od tego, czy oczekujemy od wykonawcy zaproponowania metodyki badania, czy też ta została już doprecyzowana w OPZ.

Na koniec należy sprawdzić zrozumiałość, zasadność i spójność przyjętych elementów zamówienia (OPZ i SWZ). Najlepiej, aby zajęła się tym inna osoba, niż ta, która przygotowywała wspomniane elementy. W tym celu warto stworzyć listę sprawdzającą. Poniżej prezentujemy przykład takiej listy.

Tabela 1. Lista sprawdzająca zrozumiałość i spójność przyjętych elementów zamówienia na ewaluację.

Pytanie sprawdzające	Tak/Nie
Czy kryteria są zrozumiałe (dla potencjalnych wykonawców ale również dla oceniających)? Czy można jasno wytłumaczyć stosowane w kryteriach pojęcia?	
Czy w wymogach wobec oferty zapisanych w SWZ zawarto wszystkie elementy, które umożliwią ocenę ofert w oparciu o kryteria?	
Czy w OPZ zawarto elementy niezbędne do przygotowania oferty?	
Czy kryteria zawierają czynnik oceniający (np. trafność, spójność z celami, użyteczność z punktu widzenia celów badania)?	
Czy kryteria zawierają więcej niż 1 czynnik oceniający (np. spójność i jasność)?	
Czy kryteria powtarzają się w jakimś zakresie?	
Czy w przypadku stosowania kryteriów zerojedynkowych lub wg stopni, określono dokładnie pułapy (np. liczba pytań, wielkość próby, etc.)?	
Czy w OPZ i SWZ piszemy tylko o kwestiach istotnych z punktu widzenia zaspokojenia naszych potrzeb informacyjnych?	

Źródło: Opracowanie własne.

Projektowane Postanowienia Umowy (PPU) są załącznikiem do SWZ. Są to podstawowe zapisy, które stanowią punkt wyjścia do przygotowania finalnego projektu umowy. Ze względu na fakt, że badania ewaluacyjne posiadają swoją specyfikę to nie zawsze sprawdzają się standardowe umowy. Należy szczegółowo przeanalizować (z perspektywy specyfiki konkretnego badania ewaluacyjnego) wzór postanowień umowy.

W umowie warto zwrócić uwagę na przepisy, które zwiększają elastyczność badania. Takim przykładem może być kwestia terminów. Z racji różnych sytuacji niezależnych realizacja badania może się opóźnić. W związku z tym można umieścić informację, iż termin realizacji badania można wydłużyć za obopólną zgodą w określonych warunkach. Nie należy też wskazywać sztywnego terminu (daty), a raczej wskazać ile dni będzie trwać badanie.

Kolejną istotną dla badań ewaluacyjnych sprawą ujmowaną w ramach umowy są kwestie związane z dostępem i przetwarzaniem danych w procesie badawczym (RODO). Ewaluator zewnętrzny działając

na nasze zlecenie często wchodzi w posiadanie różnego rodzaju danych, również takich wymagających specjalnego traktowania. Musimy zadbać o odpowiednie zabezpieczenie prawne umożliwiające mu te działania.

Krok 7: Realizacja badania ewaluacyjnego zewnętrznego.

Dodatkowym wyzwaniem w przypadku ewaluacji zewnętrznej jest zbudowanie współpracy między zlecającym, a niezależnym wykonawcą. Dobre praktyki w tym zakresie, którymi warto kierować, obejmują:

1. Precyzyjne i jednoznaczne określenie ról pełnionych w procesie ewaluacji. Należy uszanować te role i przykładowo pozwolić ewaluatorom na formułowanie wniosków, nawet jeśli te są krytyczne;
2. Zaufanie i wzajemny szacunek;
3. Ustanowienie grupy sterującej dla realizacji ewaluacji. Oznacza to zebranie osób i instytucji istotnych dla przeprowadzenia ewaluacji. Dobrze jest to zrobić już na etapie formułowania koncepcji badania lub OPZ-u, ewentualnie najpóźniej tuż po podpisaniu umowy z zewnętrznym wykonawcą;
4. Odpowiednia intensywność komunikacji między zleceniodawcą, a wykonawcą. W ramach kontaktu można wyznaczyć przedstawiciela zamawiającego, który będzie uczestniczył w roli obserwatora bezpośrednio w działaniach badaczy.

Współpraca pomiędzy wykonawcą zewnętrznym, a zamawiającym zostaje zainicjowana w trakcie spotkania uzgodnieniowego. W tym momencie następuje doprecyzowanie oczekiwań odnośnie ewaluacji i jej wyników. Zamawiający może też wyrazić na tym etapie swoje oczekiwania co do raportu metodycznego. Ten etap można podzielić na dwa spotkania. Pierwsze, w mniejszym gronie, które dotyczy kwestii organizacyjnych. Drugie, z udziałem większej liczby osób, poświęcone dyskusji merytorycznej.

Jak już wspomniano wcześniej ważnym etapem jest sformułowanie raportu metodycznego (RM). Zawiera on uszczegółowienie koncepcji opracowanej wewnętrznie i powinien posiadać następujące elementy:

- opis metodyki i propozycje narzędzi badawczych,
- szczegółowe pytania badawcze,
- określenie doboru prób i sposobów dotarcia do danych,
- określenie źródeł danych.

Szczegółowe opisy narzędzi badawczych są zazwyczaj sporządzane na późniejszym etapie realizacji badania. Często takie elementy są opracowywane z uwzględnieniem wniosków z realizacji wcześniej zrealizowanych metod w celu optymalizacji, albo nawet stworzenia nowych projektów, które będą realizowane w kolejnych krokach.

Wskazane jest też przeprowadzenie konsultacji dotyczących RM. Zamawiający powinien stworzyć pole do dyskusji nad raportem włączając pozostałych uczestników procesu oraz zweryfikować adekwatność zgłaszanych przez nich uwag.

W trakcie opracowywania RM warto zastanowić się nad dostępnością danych oraz sposobem pozyskania respondentów (dane kontaktowe).

W przypadku ewaluacji zewnętrznej zamawiający powinien przygotować również list uwierzytelniający dla ewaluatora. Poniżej znajduje się przykład takiego dokumentu.

LIST UWIERZYTELNIAJĄCY

Uprzejmie informuję, że na zlecenie [nazwa instytucji] firma [nazwa] realizuje badanie ewaluacyjne pod tytułem:[nazwa]. Powyższe badanie będzie realizowane w terminie od roku do roku.

Celem badania jest

W ramach badania ewaluowany będzie wpływ interwencji [opis/nazwa zakresu badanej interwencji/dokumentu]. Badanie powinno pozwolić na sformułowanie wniosków i rekomendacji w tym zakresie.

Pragnę zapewnić, że członkowie zespołu kierować się będą zasadą zachowania poufności informacji uzyskiwanych w trakcie badania i gromadzić wyłącznie informacje bezpośrednio związane z badaniem.

W związku z powyższym zwracam się z uprzejmą prośbą o udostępnienie dla potrzeb analizy niezbędnej dokumentacji oraz informacji przydatnych w realizacji powyższego badania, jak również współdziałanie z Wykonawcą w trakcie jego przeprowadzania.

Liczę na przychyłność z Państwa strony i z góry serdecznie dziękuję za współpracę.

Informacji na temat przedmiotowego badania udzielają:

- ze strony [nazwa instytucji zlecającej] – Pani, adres e-mail:

- ze strony firmy – Pan adres e-mail:, tel.:

Ponadto, informacje o badaniu i sam list warto umieścić na stronie instytucji zlecającej ewaluację.

Formalna współpraca zamawiającego z wykonawcą zazwyczaj kończy się najczęściej wraz z przyjęciem przez zamawiającego ostatecznej wersji raportu końcowego (RK) z badania. W dalszej kolejności zazwyczaj odbywa się spotkanie służące prezentacji wyników. Dobrze zawrzeć w umowie zapisy na temat działań mających miejsce już po uzyskaniu RK.

Krok 8: Opracowujemy Raport Końcowy z badania

Raport końcowy jest ukoronowaniem całego procesu badawczego. Nie istnieje żaden odgórnie narzucony rozmiar i struktura RK. Będą się one różnić w zależności od przedmiotu i celu ewaluacji. Zazwyczaj przyjmuje się, że powinien on liczyć ok. 100-130 stron bez załączników.

RK powinien zawierać następujące elementy:

- Streszczenie wykonawcze – przeznaczone jest osób decyzyjnych. Zawiera najistotniejsze ustalenia badania.
- Wprowadzenie (cel, przedmiot, metodyka) – cele badania, bądź charakterystyka ocenianej interwencji, a także demonstracja metodyki stosowanej w ewaluacji.
- Przedstawienie wyników (na ogół kilka rozdziałów) – przede wszystkim minimalizm, czyli ograniczenie prezentacji do wyników bezpośrednio odpowiadających na postawiony problem.
- Kluczowe wnioski i rekomendacje – ich wartość wynika z poprawnej interpretacji wyników, na podstawie, których można zasugerować dalsze działania.

Warto zwrócić także uwagę na kwestie redakcyjne, takie jak: formatowanie tekstu, układ elementów graficznych, a także język i styl jakim raport jest napisany.

Projekt RK powinien trafić do odbiorców co najmniej 4 tygodnie przed przekazaniem jego wersji finalnej. Na tym etapie można jeszcze zazwyczaj wносить o wprowadzenie poprawek do raportu. Oczekiwania dotyczące kształtu RK warto ustalić jeszcze na etapie przygotowywania RM.

Krok 9: Rozpowszechniamy wyniki badania

Planowanie rozpowszechniania wyników zaczyna się już w momencie, gdy identyfikujemy potrzebę badawczą, bowiem ta związana jest z konkretnymi odbiorcami, do których będziemy chcieli dotrzeć. Kluczowi odbiorcy, to najczęściej osoby i instytucje, podejmujący decyzje o uruchomieniu, kontynuacji, modyfikacji lub zakończeniu ewaluowanej interwencji, zaangażowani w jej projektowanie i wdrażanie.

Wnioski z ewaluacji przekazujemy różnymi kanałami i w różnych formach. Poniżej propozycja 6 poziomów szczegółowości, na których możemy przygotować swój przekaz.

1. Test mamy (mom test) – krótka odpowiedź (jedno, maksymalnie dwa zdania) na temat tego co wynika z uzyskanych wniosków. Powinno się wyrazić to prosto, tak aby zrozumiała to osoba nieobeznana z zagadnieniem.
2. „Killer paragraph” – jeden akapit z najważniejszym wnioskiem i koniecznym działaniem, wykorzystywany w komunikacji pisemnej.
3. Outline – krótkie, jednostronicowe opracowanie, w którym każdy ważny element wyrażony jest jednym równoważnikiem zdania. Może posłużyć do wystąpienia ustnego oraz stanowić swego rodzaju podsumowanie dla odbiorców.
4. Dwustronicowe streszczenie wykonawcze – tworzone na podobnej zasadzie jak „killer paragraph” ale obszerniejsze, pozwalające rozwinąć zagadnienie.
5. Dziesięciostronicowy raport – rozwinięcie streszczenia, uzupełnienie o wyjaśnienia, kontekst, podstawowe grafiki.
6. Raport techniczny – kompletny RK.

Krok 10: Wykorzystujemy wnioski i rekomendacje z ewaluacji

Sensem ewaluacji jest wykorzystanie wniosków z niej wynikających przy podejmowaniu decyzji dotyczących bieżącej czy przyszłych interwencji. Rekomendacje z ewaluacji, by były użyteczne, muszą być adekwatne do potrzeb informacyjnych, wykonalne, wiarygodne, istotne i trafić do odbiorców w odpowiednim momencie.

Sam proces ustalania rekomendacji jest formą dialogu między wykonawcą badania, a odbiorcami, którzy mają wprowadzić je w życie. Interakcja ta zaczyna się w momencie uzyskania wstępnego RK i trwa nawet po uzyskaniu wersji ostatecznej. Znaczenie tego procesu wynika z faktu, że wdrożenie rekomendacji z ewaluacji zależy nie tylko od ich faktycznej trafności i wiarygodności, ale subiektywnej oceny tych cech w oczach odbiorców ewaluacji.

Metodyka badań

Jak już wspominaliśmy w ewaluacji stosuje się różne metody i techniki. W związku z tym przedstawimy teraz krótką charakterystykę najczęściej wykorzystywanych metod oraz podejść badawczych.

Warsztat strukturyzujący / warsztat z interesariuszami

Przeprowadza się go na początku w celu ustalenia oczekiwań co do badania. W przypadku ewaluacji zewnętrznej polega to na spotkaniu z zamawiającym. Powinny wziąć w nim udział osoby, które będą realizowały badanie, osoby ze strony zlecającej oraz inni, ważni aktorzy zainteresowani wynikami. Z kolei w przypadku ewaluacji wewnętrznej będą to osoby realizujące badanie, posiadające wiedzę w danej dziedzinie oraz inni zainteresowani. Warsztat służy wyjaśnieniu kwestii technicznych, jak i merytorycznych. Znaczącą zaletą tej metody jest pozyskanie istotnych informacji już na samym początku badania.

Desk research

Jest to tak zwana metoda badań gabinetowych i jak sama nazwa wskazuje analiza dotyczy danych zastanych (badanie w gabinecie, a nie w terenie). Pozwala na zaoszczędzenie czasu i środków, ponieważ może okazać się, że pewne dane i badania są już dostępne. Za pomocą tej metody można analizować zarówno dane jakościowe, jak i ilościowe. Najważniejsze zalety to niewielki koszt i krótki czas realizacji.

Indywidualny wywiad pogłębiony (IDI)

IDI (Individual In-Depth Interview) polega na rozmowie między badaczem, a rozmówcą. Służy uzyskaniu pogłębionych danych jakościowych na interesujący temat. Można go przeprowadzić bezpośrednio, jak i za pośrednictwem różnych mediów (online). Wymaga on przygotowania scenariusza, ale jednocześnie pozostawia pole do elastyczności dla ankietera. Główną zaletą tej metody jest uzyskanie pogłębionej wiedzy skomplikowanych i szczegółowych zagadnień.

Zogniskowany wywiad grupowy (FGI)

Wywiad fokusowy (Focus Group Interview) podobnie jak poprzednia metoda służy pozyskaniu danych jakościowych. Jednakże w tym przypadku rozmowa toczy się nie z indywidualnym rozmówcą, a całą ich grupą. Badacz tutaj jest nie tylko osobą zadającą pytania, lecz również moderatorem dyskusji. Wśród zalet można wymienić szybsze zbieranie danych niż w IDI oraz możliwość skonfrontowania różnych stanowisk.

Badania sondażowe

Polegają na pozyskiwaniu danych za pośrednictwem ankiet. O ile wcześniejsze metody pozwalały lepiej zrozumieć zjawisko, o tyle tutaj określamy jego skalę. Pozwala na uzyskanie danych w ustrukturyzowanej formie (każdy dostaje takie same pytania) i pozwala dotrzeć do dużej grupy respondentów. Umożliwia także dokonywania porównań. Istnieją różne sposoby realizowania takich badań. Są to:

- CAWI (Computer Assisted Web Interview) – wykonywany za pośrednictwem Internetu. Charakteryzuje go niski koszt realizacji, wygoda respondenta (może go wypełnić w dogodnym czasie i miejscu) i badacza, niskie ryzyko pomyłek przy zapisie informacji i duża anonimowość wypełniającego;
- CATI (Computer Assisted Telephone Interview) – podobne jak powyższe, ale realizowane przez telefon. Zalety podobne jak w CAWI, ale trochę wyższy koszt realizacji;
- Osobiście (twarzą w twarz) – ankieter spotyka się z respondentem. Techniki tutaj stosowane to CAPI (Computer Assisted Personal Interview) oraz PAPI (Paper And Pen Personal Interview). W pierwszym przypadku ankieter zaznacza odpowiedzi na komputerze, a w drugim są one zaznaczane na papierze, przez respondenta, lub badacza. Zaletą tej metody jest to, iż umożliwia udział w badaniu osób bez dostępu do Internetu/telefonu.

Ankieta powinna być zawsze zwięzła, zrozumiała i dostosowana do respondenta. Może zawierać pytania zamknięte (predefiniowane odpowiedzi), jak i otwarte (respondent sam wpisuje treść odpowiedzi).

Studium przypadku

Skupiamy się w tej metodzie na opisie przypadku, czyli osobie, grupie, sytuacji, bądź działaniu. Można dobrać różne przypadki np. najbardziej typowe, lub też skrajne (odstające od reszty). Dane, które są tutaj porównywane to dane jakościowe. Minusem jest dosyć wysoki koszt i niemożność uogólniania wyników wobec innych sytuacji. Z drugiej strony, zaletą jest możliwość zilustrowania danego zjawiska i ujrzenia mechanizmów w nim zachodzących. Można wykorzystać tutaj także informacje zebrane w toku innych badań. Zazwyczaj integruje się dane pierwotne (uzyskane w aktualnym badaniu) oraz zastane w opis przypadku.

Benchmarking

Jest to inaczej przegląd rozwiązań i efektów innych działań, podobnych do aktualnie ewaluowanego. Pozwala przyrzeć się jak inne podmioty sobie radzą w danej sytuacji i wykorzystać ich doświadczenie. Do porównania wykorzystuje się jednostki, których działania można scharakteryzować mianem dobrych praktyk. Benchmarking wiąże się zazwyczaj z niskim kosztem. Porównywane podmioty są analizowane bardzo szczegółowo, w związku z czym zazwyczaj wykorzystuje się kilka wybranych.

Panel/warsztat ekspercki

Wymaga współpracy ekspertów. Polega na zainicjowaniu ustrukturyzowanej dyskusji, w trakcie której konfrontowana jest wiedza i wypracowywane są konkretne rekomendacje. Zapewnia on wsparcie eksperckie. Taki panel pomaga między innymi w weryfikacji i interpretacji ustaleń badania. Główną zaletą jest możliwość czerpania wiedzy od ekspertów w danej dziedzinie. Dodatkowo zbiera się kilku specjalistów w jednym miejscu.

Warsztat podsumowujący wyniki

Podobnie jak na początku, tak też na końcu warto zorganizować spotkanie w celu podsumowania uzyskanych wyników. Na tym etapie można przeanalizować użyteczność i realność rekomendacji i wniosków, a także przystosować je do realiów i wdrożyć.

Podejście kontrfaktyczne

Podejście kontrfaktyczne (quasi-eksperymentalne) stosowane jest w tzw. kontrfaktycznej ewaluacji wpływu interwencji (ang. counterfactual impact evaluation – CIE). Polega ono na znalezieniu odpowiedzi co by było, gdyby interwencja nie została przeprowadzona. Porównuje się tutaj sytuację osób/podmiotów/obszarów objętych wsparciem z sytuacją osób/podmiotów/obszarów, która nie została objęta wsparciem. Należy tutaj odnieść się do podobnej, realnie istniejącej zbiorowości, która nie była beneficjentami interwencji. Porównywane grupy powinny być do siebie jak najbardziej podobne pod względem innych istotnych cech. W celu dopasowania do siebie i porównania dwóch grup stosuje się odpowiednie metody statystyczne.

Ewaluacja oparta na teorii (TBE)

Celem tego podejścia badawczego jest odtworzenie logiki/teorii danej interwencji. Efektem ewaluacji opartej na teorii powinna być identyfikacja i definicja planowanych efektów oraz działań, które powinny wywołać odpowiednie skutki oraz uwzględnić inne czynniki, które mogą mieć istotny wpływ na wyniki działania. Pozwoli to odpowiedzieć na pytanie w jaki sposób interwencja ma doprowadzić do odpowiednich rezultatów i co może mieć na to wpływ. Ułatwia to weryfikację założeń. Dzięki temu możemy dowiedzieć się gdzie i kiedy i dlaczego wystąpił problem w przypadku trudności z

realizacją celów. O ile wcześniej opisywane podejście kontrfaktyczne określa wystąpienie oraz skalę efektu, o tyle TBE odpowiada na pytanie dlaczego i w jaki sposób doszło do powstania danych efektów.

Design thinking (DT)

Jest to całościowe podejście do projektowania produktów opierające się na dogłębnym zrozumieniu potrzeb i problemów potencjalnego użytkownika. Z ewaluacją łączy je chęć tworzenia coraz lepszego, bardziej dostosowanego produktu. Kluczowym elementem jest tu partycypacja, czyli zaangażowanie od samego początku kluczowych odbiorców. W centrum są tutaj potrzeby osób, wobec których skierowane jest działanie. Kluczowym elementem jest empatyzacja, czyli wczucie się w potrzeby odbiorcy. W tym celu istotną rolę odgrywa zespołowa praca projektowa, w zróżnicowanym (interdyscyplinarnym) składzie, dzięki czemu będzie można uwzględnić perspektywę różnych adresatów działania. W dalszej kolejności projektowane jest działanie. Wytworzenie rozwiązania ma nierzadko charakter iteracyjny. Pomysł się ciągle rozwija i jest wzbogacany o nowe pomysły/rozwiązania. Tworzone są prototypy rozwiązania, a następnie testuje się je i wdraża ewentualne ulepszenia. Przypomina to ewaluację on-going. Jak widać DT posiada wiele podobieństw z ewaluacją.

Analizy makroekonomiczne

W przeciwieństwie do poprzednich metod tutaj nie bada się wpływu poszczególnych interwencji. Zamiast tego skupia się na ogólnym spojrzeniu na dany problem, z perspektywy całej gospodarki. Operuje się tutaj na wskaźnikach makroekonomicznych. Jak każde podejście, także i to zawiera wady i zalety. Minusem jest wysoki poziom abstrakcji, który pozwala dojrzeć trendy, a nie konkretne dane. Ponadto, jest czasochłonne i może też generować duże koszty. Z drugiej strony, inne metody nie pozwalają na uzyskanie danych o takiej skali.

Model makroekonomiczny stanowi uproszczony zapis funkcjonowania gospodarki, wyrażony równaniami matematycznymi. Dane do niego możemy uzyskać z różnych źródeł, w tym zewnętrznych jak np. GUS. Wykorzystując takie dane można generować prognozy gospodarcze i szacować wpływ danych czynników na inne elementy gospodarki. Występują tu pewne podobieństwa do analizy kontrfaktycznej. Tutaj również porównuje się dwa scenariusze. Pozwala to oszacować bardzo pożądaną w ewaluacji efekt netto. Jednakże przy pomocy tej metody nie da się zmierzyć efektów. Można jedynie je oszacować. Można je także wykorzystywać do prognoz na przyszłość. Zrozumienie i interpretacja uzyskanych danych wymagają wiedzy eksperckiej.

Analiza kosztów-korzyści

Analiza kosztów-korzyści (Cost-benefit analysis, CBA) służy ocenie kosztowej działania. Określa stosunek kosztów do osiągniętych rezultatów. Odpowiada na pytanie, czy nasze działania były opłacalne. Określamy jaki nakład został wydatkowany i w jakim stopniu się zwraca (skuteczność interwencji przy rozsądnych kosztach). W rachunku można także brać pod uwagę zjawiska, które się jeszcze nie wydarzyły.